

Mas Jaumeandreu (2a. part)

Començarem aquesta segona part amb la pubilla Teresa Sagristà Servitja, nascuda el 1805, que va esdevenir mestressa i senyora de la propietat en morir el seu pare l'any 1831. En aquella època el mas comptava amb 1.171 quarteres de terra, dues cases, la casa principal i el mas rònc del Puig Oliver, tot plegat avaluat en cinc-cents trenta-tres mil rals de plata. La terra estava distribuïda d'aquesta manera; 64 quarteres de cereals, 33 de vinya pròpia i 170 donades a parcers, 3 quarteres d'olivar, 770 de bosc, 96 ermes, 30 de roques i 5 de regadiu. Malgrat el gran patrimoni de què disposava, la Teresa deuria necessitar efectiu, perquè aquell mateix any va demanar un crèdit a la parròquia de Castelladral, en forma d'un censal de 220 lliures de capital. El pubill que va entrar al mas va ser Valentí Prat Riera, un terratinent d'Artés. Mica a mica, aquest es va anar venent les possessions que li havien pervingut dels seus pares; així el 1851 va traspasar per 840 lliures una casa al poble d'Artés i un hort de regadiu a Pau Abadal, d'Horta d'Avinyó.

F. VILLEGAS



Mas Jaumeandreu, c. 1945

El 1846 hi va haver gran casori a Jaumeandreu, l'hereu Josep Prat Sagristà va enllaçar amb l'Esperança Bugoñà Servitja. La mare de la núvia era la Victòria, hereva del mas Servitja de Sant Salvador de Guardiola, mentre que el pare era vingut de Terrassa. Van haver de dar un dot de la categoria de la seva filla, 1.200 lliures en diner, més dues calaixeres plenes de roba de qualitat. Entre la roba hi havia vuit vestits, tres dels quals eren de seda, la tela més luxosa. La mestressa de Jaumeandreu i el seu consort van proclamar hereu al Josep, però es van reservar 9.000 lliures del patrimoni per disposar-ne lliurement. Una part d'aquests diners va servir per dotar els altres fills. Així per exemple, Joan Puig de Calders, va rebre 1.200 lliures en casar-se amb la Lluïsa. En una casa de tanta importància no podia faltar el fill capellà. El 1867, a Francesc Prat Sagristà, estudiant de teologia a Tortosa de 23 anys, els pares li van prometre que li donarien un estipendi de 150 escuts anuals *«...de cuyos réditos pueda mantenerse honestamente hasta que consiga algun beneficio eclesiástico o plebenda...»* Per garantir aquest pagament, els Prat van posar la propietat com

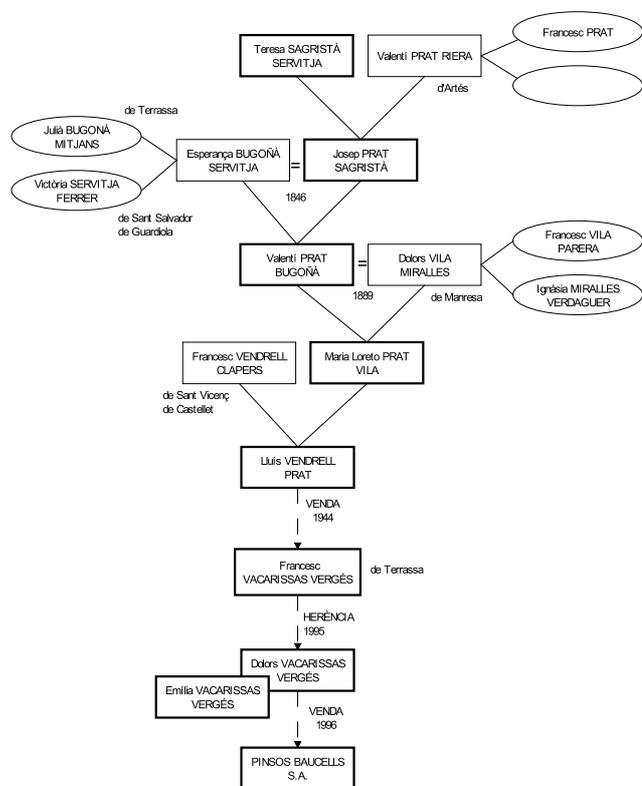
a penyora. El document d'empenyorament és interessant perquè descriu d'una forma extremadament detallada els termenals de la propietat. La descripció ocupa gairebé quatre folis i a continuació n'ofereim un parell de fragments:

«...empezando al frente de la tejeria del Manso Portella del termino de San Mateo y sigue dicho torrente hasta encontrar un despeñadero, en que hay un mojon hecho con pico, que vuelve el termino hasta oriente y sigue el hilo de la Sierra por un pequeño margen de tierra, y una linea curva que vuelve el término hacia la parte de mediodia hasta encontrar otro mojon y contra mojon que lo vuelve a oriente, y allí sigue un pequeño despeñadero y parte una pared, y despues otro despeñadero en que hay una cruz larga que vuelve el término hacia la parte de cierzo (...) hasta encontrar las tierras del manso Moncunill donde concluye el termino de Fals con Torruella, pero sigue lindando con las citadas tierra del Manso Moncunill, propias de Cristobal Moncunill, mediante mojones, siguiendo una pared hasta encontrar un mojon y contra mojon que vuelve el termino hacia medio dia, y sigue un margen de tierra y despues una cadena de piedras que atraviesa unas matas hasta encontrar las ruinas de un edificio antiguo y allí vuelve el termino hacia poniente y atraviesa el despeñadero y pasa por la orilla del Clot dels Aubets de Moncunill y acabadas las viñas atraviesa de llano el termino hasta encontrar un risco, atraviesa éste, y al extremo de la viña del Clot de Jaumeandreu, sigue una cadena de rocas hasta encontrar las tierras del Manso Serra...»

El Josep Prat Sagristà no va administrar la propietat amb gaire encert. A més a més de les càrregues que ja gravaven la finca, va contreure nous deutes, que el van obligar a signar diverses hipoteques. Quan va morir va deixar una hipoteca de 10.000 pessetes a favor de Ma Concepció Quer Vallcendrera, 25.000 a favor de Ricard Subirana, i 1.600 lliures per garantir el dot i l'escreix de la seva dona. La casa pagava les pensions de diversos censals; 320 lliures a l'església de Callús, 600 a l'església de Sallent, 100 als Infants de Manresa, 170 a la Causa Pia de Comallonga, 300 a l'església de Fals, i els 150 escuts del seu germà capellà. En el testament que va fer el 1877, va fer hereu al Valentí i va llegar a cada un dels altres fills seus, el Ramon, el Joan, i la Dolors, 4.000 lliures, que es cotitzaven llavors a 10.666 pessetes. Va morir el 24 de desembre de 1881.

El va succeir el Valentí Prat Bugoñà, el qual va contraure matrimoni el 1889 amb Dolors Vila Miralles, de la ciutat de Manresa. El dot va ser de 4.500 duros de plata, és a dir, 22.500 pessetes, una fortuna. Amb aquesta entrada de diner fresc, el Valentí va poder redimir tots els censos i hipoteques esmentades anteriorment, que representaven una feixuga càrrega sobre les finances de la casa. Llavors va arribar la fil·loxera i els ingressos procedents de les parts

es van reduir a zero. Però es va poder superar el mal triangle, i el 1904 el Valentí va declarar que ja tenia 25 quarteres de vinya empeltada d'un any. N'hi quedaven per plantar 128 quarteres més. Seguia sent un dels propietaris que més contribució pagava; 1.350 pessetes anuals.



No va tenir cap fill baró que perpetués el cognom, sinó tres noies. Les tres maries; la Maria Loreto, la Maria del Carme, i la Maria Assumpta. El 1913, es va inscriure l'heretat a nom de Maria Loreto Prat Vila, essent usufructuària sa mare Dolors Vila. La Loreto, la gran, havia nascut el 1894 i més endavant es va casar amb Francesc Vendrell Clapers, un comerciant de Sant Vicenç de Castellet. Van tenir dos fills, anomenats Lluís, el gran, i Esteve, el petit. El 1923 va morir la mare vídua i llavors la Loreto va haver de pagar 17.000 pessetes de llegítima a cada una de les seves germanes, però com que no tenia prou cèntims, no va tenir més remei que hipotecar i posar a nom d'elles la propietat. La família Vendrell no eren pagesos, eren propietaris absentistes, i no tenien cura de l'explotació de la finca. Vivien al carrer Guimerà de Manresa i tenien un encarregat o col·lector que vetllava pels seus interessos i feia els tractes amb els parcers i amb els masovers.

El 1944, la Loreto i el seu fill Lluís, després d'haver fet una bona tallada al bosc, van vendre's el mas Jaumeandreu a Francesc Vacarissas Vergés, un negociant molt ric de Terrassa. El preu de venda declarat va ser de 250.000 pessetes. El senyor Vacarissas va gastar-se molts diners reformant la part de casa reservada a l'amo. Tenia tres automòbils, portava tothora una pistola a la butxaca, i anava acompanyat d'un gos enorme, d'una raça molt ferotge. Era solter i carregat de manies. Feia tota mena d'excentricitats, com per exemple marxar sense avisar i anar a viure al mig

del bosc com un perdulari, fins que el trobaven i el feien tornar a casa. Amb l'edat, les rareses es van accentuar, fins el punt que les seves germanes Emília i Dolors van al·legar davant del jutge que patia una malaltia mental. L'any 1949 el Jutge el va declarar incapacitat i va ordenar que fos reclòs en una institució psiquiàtrica. Per tenir cura dels negocis, el jutge va designar hereu a Pere Grau Vacarissas, fill d'una de les germanes de l'amo de Jaumeandreu, resident a Barcelona. El col·lector era llavors el Grau de ca l'Esquerrà de Rajadell.

Mentre els amos s'anaven succeint, tenien cura de la casa diversos masovers. A més de les estances principals, a Jaumeandreu hi havia dos habitatges més on feien estada les famílies de dos masovers. Els masovers no deixen generalment gaire rastre documental del seu pas, no obstant això, hem pogut arrebregar alguns dels noms dels que hi han passat al llarg de la darrera centúria. El 1905 hi havia el Sadurní Gras, de Sant Mateu, i la seva dona Rita Noguerola, de Freixanet. El 1906 hi va morir el masover Ramon Claret Serra, de la Molsosa, deixant tres xicots i la vídua Maria Nadal. El seu lloc el va ocupar el Josep Claret Nadal, casat amb Ramona Piñol Farrés, de l'Estor. El 1917 un dels masovers era el Manuel Cots Ubach, de Sant Bartomeu d'Igualada, casat amb Francesca Fàbregas Bonvehí. Tenien un únic fill, que estava incapacitat. El 1923 trobem a Francesc Arnau Ribera, de Castellfollit, i la seva muller Maria Palomas Morera. El 1928 va morir a Jaumeandreu Miquel Oliva Casanovas, de 80 anys, vidu de Paula Fitó Pujol. En un cens de bestiar, fet el 1926, figura com a masover Isidre Oliva Fitó, propietari d'un cavall ros, i també Joan Soler, que posseïa quatre ases de pèl negre. Abans de la guerra, el masover era Joan Grau Anglarill, de Llanera, el qual estava casat amb Francesca Villorbina, i tenia tres fills i tres filles. Més ençà, un dels dos masovers era l'Isidre Xavier Torrescasana. La seva família era formada per dos germans seus concos, la dona Dolors Argelich Comas, el fill Josep, i quatre filles. Van marxar cap a una altra masoveria de Guardiola l'any 1956. L'altre masover era Ermengol Capdevila Basora, de Sant Mateu, casat i amb dos fills. L'amo els va comprar un tractor perquè menessin en solitari tota la terra de la finca, però la cosa no va funcionar i el 1967 es van acomiadar i van anar a viure a Callús. Per substituir-los van venir els Sarris, una família formada pel Joan Sarri Oller, la Rosa Andreu Soler, quatre xicots i una mossa. Procedien de cal Ase Negre, de Castelltallat, i havien passat uns anys de masovers al mas de Sant Andreu. Van arrendar l'explotació de la finca a l'amo per una quantitat fixa, i s'hi van estar molts anys, fins el juliol de 1994, coincidint amb la venda de la propietat. Mencionem també que el 1972 s'estava en alguna dependència de la casa el pastor Juan José Berengeno Bermúdez, del poble de Algodonales (Càdiz).

Tanquem ara el parèntesi dedicat a la història dels masovers, història sovint negligida, i tornem als propietaris. Després de la defunció del Francesc Vacarissas el 1995, el mas Jaumeandreu va anar a parar a les mans de la seva germana Dolors i del seu nebot Pere Grau Vacarissas, fill de l'altra germana, ja difunta. El 1996 van vendre la

propietat a Pinsos Baucells S.A., una societat radicada a la Plana de Vic, dedicada al negoci de la fabricació de pinsos i a l'engreix de porcs. Els actuals propietaris han restaurat la capella de Sant Joan i han començat unes ambicioses obres de rehabilitació de la casa pairal dels Jaumeandreu. Referent a l'explotació de les terres, han fet importants intervencions, com són anivellació de terrenys, construcció d'una enorme bassa d'aigua, perforació de pous, instal·lació de quatre granges de porcs, i sobretot, la plantació de unes 60 hectàrees de vinya, de les varietats merlot, cabernet sauvignon, sauvignon blanc, i shirah. Ja han començat a arribar les primeres collites, i quan tota la vinya sigui productiva, s'espera una important producció de vi sota la denominació d'origen "Pla de Bages". Veiem doncs, com la història dóna moltes voltes, i l'heretat Jaumeandreu recupera les vinyes que donaven antigament feina i vida a tants parcers. Ara però, el conreu és modern i la mecanització fa possible que un mínim de persones s'ocupin d'una gran superfície de vinya.



Premsa de vi restaurada

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxiu Comarcal de Manresa

ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.